

zmiňovaný odkaz na Smithe (přece jen těžiště jeho práce je někde jinde) poněkud torzovitě. Rovněž to, že se autorka rozhodla opřít svou argumentaci v nejdůležitějších bodech své práce o kratší studie publikované časopisecky nebo ve sbornících (Hechterova koncepce vnitřního kolonialismu, Spicerovo schéma trvalého kulturního systému) není zrovna obvyklé. Přes tyto výtky kniha nabízí plastické a bezpochyby fundované nahlédnutí do osudů lidí žijících na Opolsku. Množství citací ze vzpomínek obyvatel regionu a jejich reflexí vlastní situace znamená, že čtenář může knihu pojmout i jako „vyprávění“ neobyčejného příběhu o obyčejných lidech. Za závěr knihy připojený „životopis“ Šlonzák – z různých výpovědí poskládané typické zkušenosti s historií – je toho snad nejmýmelnějším dokladem.

Jakub Grygar

František Zich a kol.: Vytváření přeshraničního společenství na česko-německé hranici.

Ústí nad Labem, výzkumný tým Sociologického ústavu AV ČR v Ústí nad Labem 2000, 271 s.

Ústecký výzkumný tým Sociologického ústavu AV ČR předkládá sborník, který shrnuje dílčí studie, jež byly vypracovány při řešení projektu Nositelé vytváření přeshraničního společenství na česko-německé hranici, který byl realizován s podporou Grantové agentury ČR. Cílem jednotlivých příspěvků zahrnutých do tohoto sborníku bylo blíže identifikovat souvislosti, události a procesy, které probíhají na česko-německé hranici v současnosti a směřují k vytváření přeshraničních vazeb mezi obyvateli obou států.

Sborník uvádí příspěvek Františka Zicha Nositelé přeshraničního společenství a vytváření přeshraničního společenství na česko-německé hranici. Na základě sociologického výzkumu autor poukazuje na úlohu kontaktů současného českého obyvatelstva se zahraničím, dále na úlohu přeshraniční kooperace a na současnou situaci občanských přeshraničních vztahů na česko-německé hranici apod. Na něj navazuje Vladimír Ungri příspěvkem o přeshraniční institucionální spolupráci na česko-německé hranici, kde si všímá např. spolupráce škol v euroregionech Šumava a Egrensis apod. Na Šluknovsko zase obrací pozornost Milan Jeřábek příspěvkem o přeshraniční spolupráci zdejších obyvatel. Dále je tu příspěvek Miloslava Kafky o přeshraničních ekonomických vztazích v euroregionech Egrensis a Nisa. Zde mj. poukazuje na přeshraniční trh práce a na problémy spjaté s existencí asijské tržnice v Chebu. Na něj navazuje Jan Votruba příspěvkem příznačně nazvaným Přeshraniční spolupráce je i „vývozem“ genia loci. Zde se autor dotýká i velikonočních zvyků na česko-německé hranici, a to na příkladě společného programu českých a německých dětí o velikonočních roku 2000 v Tisé. Na analýze regionálního tisku je zase založena studie Rudolfa Fraňka o česko-německých vztazích v zrcadle regionálního tisku na česko-německém pomezí. Pohledem do minulosti se vztahem k současnosti je potom několik dalších příspěvků. Prvním z nich je příspěvek Václava Houzvičky Historická dimenze vztahu Čechů a sudetských Němců. Autor se zde dotýká otázky vysídlení sudetských Němců v roce 1945 a poukazuje na to, jak se to odráželo ve veřejném mínění let 1998–1999. Historickou problematiku také přede-

vším sleduje Kvido Kastner ve svém příspěvku Některé historické souvislosti česko-německých vztahů na lokální úrovni. Zabývá se tu analýzou odpovědí respondentů-starousedlíků z doby po roce 1945 a historických zpráv ve čtyřech vybraných lokalitách z různých regionů – Liběchova u Mělníka, Cvikova u České Lípy, Vilémova na Šluknovsku a Velké Hleďsebi u Mariánských Lázní. Do euroregionu Nisa sáhl zase Ondřej Roubal příspěvkem Odras historických událostí česko-německého vztahu v pohraničí v životních příbězích obyvatel euroregionu Nisa. Teorii pohraničního prostoru se potom v závěrečném příspěvku zabývá Barbora Spalová, která konkrétní doklady pro podložení své teorie přináší z oblasti Lužických hor.

Sborník je výsledkem pečlivého výzkumu ústeckého týmu Sociologického ústavu AV ČR. Výzkumu by prospělo, kdyby sem zahrnul původní německé obyvatelstvo, které zůstalo v českém pohraničí po roce 1945 a které vyvíjí svou činnost také v různých spolecích apod. To by bylo pro dané téma přínosné, i když by to asi vyžadovalo i speciální studii. *Jan Štoviček*

Blanka Soukupová: Česká společnost před sto lety. Identita, stereotyp, mýtus. Praha, Pastelka 2000, 164 s.

Knížka je sborníkem šesti autorčiných studií, které představují zajímavý a podnětný příspěvek k dějinám českého národně politického myšlení v 90. letech 19. století. Názvy studií, jež autorka pojímá jako „vzájemně propojené kapitoly“, (s. 164) vyjadřují obsah a do jisté míry i základní hodnotící autorčin přístup: 1. *Národní strana svobodomyšlná: český*

protiněmecký, protirakouský, protizhidský stereotyp a autostereotyp (O proměnách češství) – 2. *Realisté a pozitivní češství* (O myšlenkové revoluci v české společnosti) – 3. *Sociální demokracie mezi češtvím a internacionalismem* (O touze po socialistickém státu) – 4. *Národněsociální dělnická opozice a strana mezi češtvím, antiněmečtvím a antisemitismem* (O názorovém šovinismu) – 5. *Dobové české židovství* (O konfliktu autostereotypu a stereotypu) – 6. *Antisemitismus, sionismus a čeští židé* (O reflexi konstrukce odlišnosti).

Blanka Soukupová sledovala v materiálu, z něhož čerpala, základní problémový okruh – jak chápala sledovaná skupina svou vlastní identitu, své postavení v české společnosti, svou odlišnost od jiných skupin či proudů. Ten nebyl pojat z hlediska všech aspektů, které byly významné nebo připadaly v úvahu, ale jako vytváření „vlastního modelu češství“ (s. 6). Otázky češství prostupovaly sice celou škálu úkolů, s nimiž se jednotlivé skupiny potýkaly, nicméně autorka vybrala pro každý případ aspekty, jež považovala za charakteristické a určující. V případě mladočechů to byl například vztah k puntacím, který umožnil nastínění jejich vztahu ke staročechům i vládě i ambiciózní a nereálné snahy o jednotu národa (snaha o získání dělnictva, o pronikání na Moravu a do Slezska) ap. To všechno je ilustrováno a dokládáno postojem k dobovým událostem a problémům – „dělení Čech“, I. máj 1890, vnitřní úřední řeč, jubilejní výstava, představa o dějinné úloze a postavení Čechů, vztah k antisemitismu, k „Vídni“, národopisná výstava, vztah k Němcům, k němčině, k Německu, k Badenihoho vládě a jejím nařízením, postoje k národnostním bouřím, k židům, k sociálním problémům, k Dreyfusově aféře, Hilsne-